

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 7, 2021 | 29.07.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.7.90](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.7.90)

УДК 338.46

*Р. А. Муха,
к. е. н., старший викладач кафедри готельно-ресторанної справи,
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола
ORCID ID: 0000-0002-7386-4083*

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ ТА ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА НЕЇ

*R. Mukha
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Hotel and Restaurant Business,
Halyskyi college named after Vyacheslav Chornovil*

RESEARCH OF THE STATE OF THE HOTEL AND RESTAURANT INDUSTRY OF UKRAINE AND THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON IT

У статті проаналізовано динаміку кількості підприємств сфери тимчасового розміщування та організації харчування в Україні, структуру суб'єктів господарювання за видами діяльності закладів тимчасового розміщування та харчування, динаміку кількості зайнятих та обсяг реалізованих послуг. Досліджено фінансові результати функціонування підприємств готельно-ресторанної сфери. Пандемія COVID-19 значно вплинула на функціонування світової та національної економіки, а, отже, і на діяльність закладів готельно-ресторанної сфери. У статті проаналізовано вплив коронавірусної пандемії на діяльність закладів готельно-ресторанної сфери. Виділено основні проблеми розвитку підприємств сфери тимчасового розміщування й організації харчування. Встановлено важливість виготовлення якісної продукції та надання якісних послуг з метою забезпечення ефективного функціонування закладів. Визначено імідж, як ключовий актив, у формування конкурентоспроможності закладів готельно-ресторанної сфери.

The article analyzes the dynamics of enterprises in the field of temporary accommodation and catering in Ukraine, the structure of economic entities for the activities of temporary accommodation and catering, the dynamics of the number of involved and the achievement of services provided. If compare the structure of temporary accommodation and catering establishments by type of activity, it should be noted that the largest number of subjects of accommodation establishments in 2019 accounted for the activities of hotels and similar temporary accommodation. The financial results from the operation of hotel and restaurant enterprises are studied. The COVID-19 pandemic has had a significant impact and made some adjustments in the functioning of the global and national economy, as well as on enterprises of hotels and restaurants sphere, so in article analyzed the impact of the coronavirus pandemic on the activities of hotels and restaurants. The main problems of development of enterprises in the field of temporary accommodation and catering was highlighted, were determined. The main problems are: insufficient level of satisfaction of consumer requirements; insufficiently well-developed quality

management system; orientation of enterprises not on product quality, but on the material support; insufficiently level of management of institutions; low level of leadership qualities of heads of institutions; very often the prerogative of the institution is the quantity of products, not its quality; insufficiently qualified level of staff of institutions, and hence low quality of service; insufficient advertising activities of the institution; imperfect image strategy of the enterprises. The importance of manufacturing quality products and providing quality services to ensure the efficient operation of institutions was established. The image was defined as a key asset in the formation of the competitiveness of hotel and restaurant establishments. The formation of an effective image of the institution will contribute to the formation of loyal attitude of consumers, ensure customer recognition, ensure the trust of investors and partners, increase staff satisfaction with the institution, increase the value of the institution in the market.

Ключові слова: *готельно-ресторанний бізнес; сфера гостинності; проблеми розвитку; підприємства; готелі; ресторани; імідж; якість послуг.*

Keywords: *hotel and restaurant business; hospitality; development problems; enterprises; hotels; restaurants; image; quality of services.*

Постановка проблеми. Готельно-ресторанний бізнес як складова індустрії гостинності є одним із найперспективніших напрямів розвитку національної економіки. Розвиток туристичних послуг та готельно-ресторанний бізнес розвиваються паралельно та глибоко пов'язані між собою. Ефективне функціонування цих сфер є позитивним показником змін в економіці держави, її регіонів та є важливою передумовою активізації розвитку міжнародних зв'язків. Однак, сучасні реалії у світовій економіці, пандемія COVID-19 внесла певні корективи у діяльність закладів готельно-ресторанної сфери, що в свою чергу вимагає ґрунтовного дослідження та аналізу. Саме тому, особливо актуальним є окреслення сучасних тенденцій у розвитку сфери готельно-ресторанного господарства та виявлення основних проблем діяльності суб'єктів господарювання сфери гостинності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним та практичним питанням щодо особливостей функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу займалися такі науковці, як: Богдан Н.М., Корчагіна Д.С. Новикова В. І. Проблемам впровадження системи якості у закладах ресторанного господарства присвячені праці Соколенко А.С., Онопрієнко К.Ю. Проблемами іміджевої стратегії підприємств сфери послуг займалися науковці Александрова С. А., Голуб М.Є. Однак, наявне мінливе ринкове середовище, реалії сучасного світу в період пандемії вимагають дослідження сучасного стану функціонування підприємств готельно-ресторанного господарства та окреслення основних проблем їх розвитку.

Метою статті є оцінка сучасного стану функціонування підприємств індустрії гостинності, виявлення впливу пандемії COVID-19 на стан функціонування підприємств сфери послуг, розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності підприємств сфери послуг через визначення основних проблем їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Готельно-ресторанний бізнес, як складова частина туристичної сфери, є одним із стабілізуючих та стимулюючих факторів розвитку економіки будь-якого регіону та країни загалом. Саме ця складова бізнесу має великий потенціал розвитку у нашій країні, оскільки ринок готельно-ресторанних послуг ще далекий до насичення, а отже існує можливість залучення додаткових інвестиційних ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх [5, 23].

Серед основних елементів індустрії гостинності можна виділити такі складові: засоби розміщення (готелі, хостели, кемпінги); заклади харчування (кафе, ресторани, їдальні, бари); туризм; транспорт (автомобілі, аеропорти, залізниця); розважальні та соціально-культурні заклади (клуби, музеї, спортзали, тощо). Сучасні науковці додають до сфери гостинності ще одну складову - інформаційний простір, який доповнює усі вище згадані елементи сфери гостинності та представлений сайтами, сервісами, довідковою інформацією, рекламою та сприяє покращенню надання послуг гостинності [8].

Аналізуючи динаміку кількості суб'єктів господарювання в економіці країни у 2018-20219 рр. (тал. 1), можна прослідкувати тенденцію збільшення їх кількості на 102 тис. од., або 5,5%. Ця тенденція зростання кількості суб'єктів і прослідковується для закладів тимчасового розміщування й організації харчування – збільшення на 12,8%, (на 7,9 тис. од.). При цьому частка підприємств тимчасового розміщування та харчування у загальній кількості суб'єктів господарювання за 2018-2019рр. не змінилася і становила 2,1%, а частка фізичних осіб-підприємців – зросла на 0,3%, що є позитивною тенденцією.

Таблиця 1.
Кількість суб'єктів господарювання у сфері тимчасового розміщування й організації харчування у 2018-2019рр.

	Кількість суб'єктів господарювання				
	усього, од.	підприємства		фізичні особи-підприємці	
		од.	% до заг.к-ті	од.	% до заг.к-ті
Усього суб'єктів господарювання різних галузей економіки в 2019р.	1941701	380673	100,0	1561028	100,0
В.т.ч. тимчасове розміщування й організація харчування	69689	7885	2,1	61804	4,0
Усього суб'єктів господарювання різних галузей економіки в 2018р.	1839672	355956	100,0	1483716	100,0
В.т.ч. тимчасове розміщування й організація харчування	61761	7535	2,1	54226	3,7

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Якщо досліджувати структуру закладів сфери готельно-ресторанних послуг, то можна відзначити, що найбільшу частку у 2019р. займали заклади, які здійснюють забезпечення споживачів стравами та напоями і становлять 60851 од., або 87,3% від загальної кількості закладів. Заклади тимчасового розміщування становлять 8838 од., або 12,7%. Динаміку кількості закладів тимчасового розміщування та харчування у 2018-2019рр. представлено на рис.1.

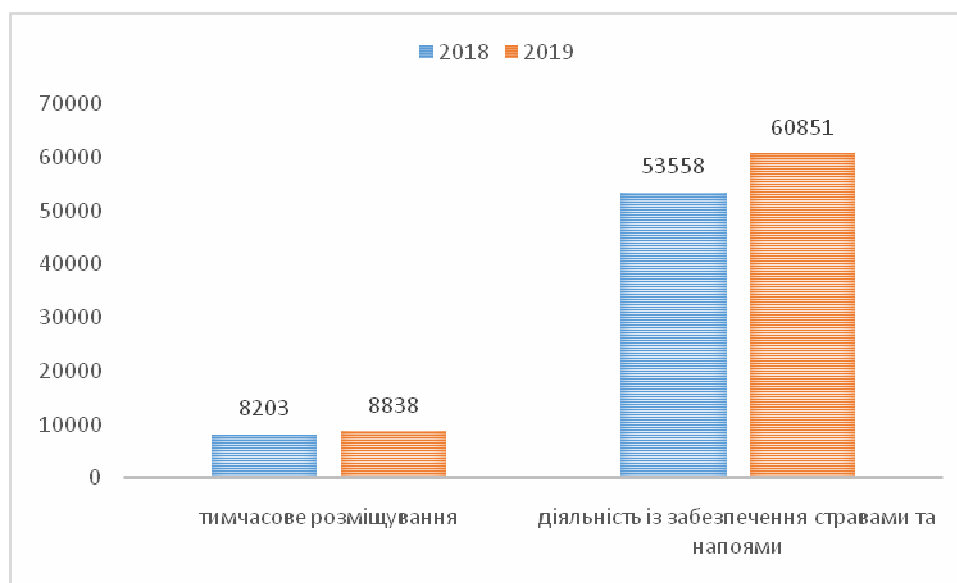

Рис. 1. Динаміка кількості закладів тимчасового розміщування та харчування у 2018-2019рр.

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Якщо порівнювати структуру закладів тимчасового розміщування та харчування за видами діяльності (табл.2), то варто відзначити, що найбільша кількість суб'єктів закладів розміщування у 2019р. припадає на діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування і становить 61,7% від усіх закладів тимчасового розміщування, 32,3% - становлять діяльність закладів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання. Загалом прослідковується тенденція зростання кількості закладів тимчасового розміщування за усіма видами діяльності.

Щодо структури закладів, які займаються діяльністю із забезпечення стравами та напоями, то найбільшу частку у 2019р. займали заклади ресторанного господарства та заклади, які надавали послуги мобільного харчування – 79,5% усіх закладів харчування (відбулося зростання частки у порівнянні з 2018р.). Діяльність із постачання готових страв становила лише 8,9%, і їх частка знизилася у порівнянні із 2018р.

Загалом, оцінюючи кількість зайнятих осіб у сфері гостинності у 2019р. становить 3,08% від загальної кількості зайнятих осіб в народному господарстві (табл.3).

За цим показником також можна стверджувати, що сфера готельно-ресторанного господарства розвивається, оскільки кількість зайнятих працівників у цій сфері має тенденцію до зростання (ріст у 2019р. на

4,4% у порівнянні з 2018р.) та обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання у сфері тимчасового розміщування й організації харчування у 2019р. зріс на 22% у порівнянні з попереднім роком.

Як бачимо, що в період 2018-2019рр. готельно-ресторанна сфера розвивалася досить динамічно, відбувалося зростання основних показників сфери гостинності, з'являлись нові формати підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Таблиця 2.

Структура кількості суб'єктів господарювання за видами діяльності закладів тимчасового розміщування та харчування у 2018-2019р.р.

Види діяльності закладів тимчасового розміщування та харчування	Роки	Всього, од.	Частка закладів за окремими видами діяльності в загальному обсязі, %	Темп росту кількості закладів 2019до2018р., %
Усього закладів тимчасове розміщування й організація харчування	2018	61761	100	-
	2019	69689	100	112,8
В тому числі:				
1. тимчасове розміщування, в.т.ч.:	2018	8203	13,3	-
	2019	8838	12,7	107,7
-діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування	2018	4985	60,7	-
	2019	5451	61,7	109,3
-діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	2018	2698	32,9	-
	2019	2858	32,3	105,9
-надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів	2018	55	0,67	-
	2019	56	0,63	101,8
-діяльність інших засобів тимчасового розміщування	2018	465	5,7	-
	2019	473	5,4	101,7
2. діяльність із забезпечення стравами та напоями, в т.ч.:	2018	53558	86,8	-
	2019	60851	87,3	113,6
-діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	2018	41860	78,2	-
	2019	48398	79,5	115,6
-постачання готових страв, в т.ч.:	2018	5094	9,5	-
	2019	5415	8,9	106,3
-постачання готових страв для подій	2018	733	14,4	-
	2019	845	15,6	115,3
-постачання інших готових страв	2018	4361	85,6	-
	2019	4570	84,4	104,8
-обслуговування напоями	2018	6604	12,3	-
	2019	7038	11,6	106,6

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Однак, пандемія COVID-19 у 2019-2020рр. здійснила значний вплив та внесла певні корективи у функціонування як світової та національної економіки, так і на діяльність закладів готельно-ресторанної сфери, які тривають і досі. Сьогодні готельно-ресторанний бізнес, як ніколи раніше, веде активну боротьбу за збереження своїх позицій на ринку, а й життєдіяльності загалом.

Науковці стверджують, що у 2020 році були втрачені мільярди доларів, багато аналітиків вважають, що міжнародні подорожі та туризм повернуться до нормального рівня до пандемії приблизно до 2025 року [2].

Таблиця 3

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності та обсяг реалізованих послуг у 2018-2019р.р.

Показник	Роки		Темп росту, %
	2018	2019	
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання	269,8	281,8	104,4
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання у сфері тимчасового розміщування й організації харчування, млн.грн.	63591,5	77863,1	122,4

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Розглянемо основні фінансові результати діяльності закладів готельно-ресторанної сфери за 2018-2021 рр. (табл. 4).

Таблиця 4

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств тимчасового розміщування й організації харчування 2018-2020 рр. (млн.грн.)

	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Темп росту фінансового результату, %
		у % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат	
Усього в народному господарстві:				
2017	222209,4	70,4	337179,5	-
2018	196532,3	70,4	352917,8	104,7
2019	342809,5	77,3	454978,6	128,9
2020	93318,0	65,2	411809,9	90,5
У сфері тимчасового розміщування й організації харчування				
2017	564,1	45,5	942,9	-
2018	730,9	63,4	1121,8	119
2019	2603,8	81,8	2758,4	245,9
2020	-2889,1	26,8	831,8	30,2

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Результати поданих вище даних вказують на те, що 2019р. був найбільш ефективним для національної економіки країни, оскільки, був отриманий найвищий рівень фінансового результату за досліджувані 4 роки (з 2017р. по 2020р.). Темп приросту становив від 4% до 28%, що є дуже позитивною тенденцією, оскільки 70% підприємств у 2018р. та 77% підприємств у 2019р. отримали позитивний фінансовий результат (рис.2).

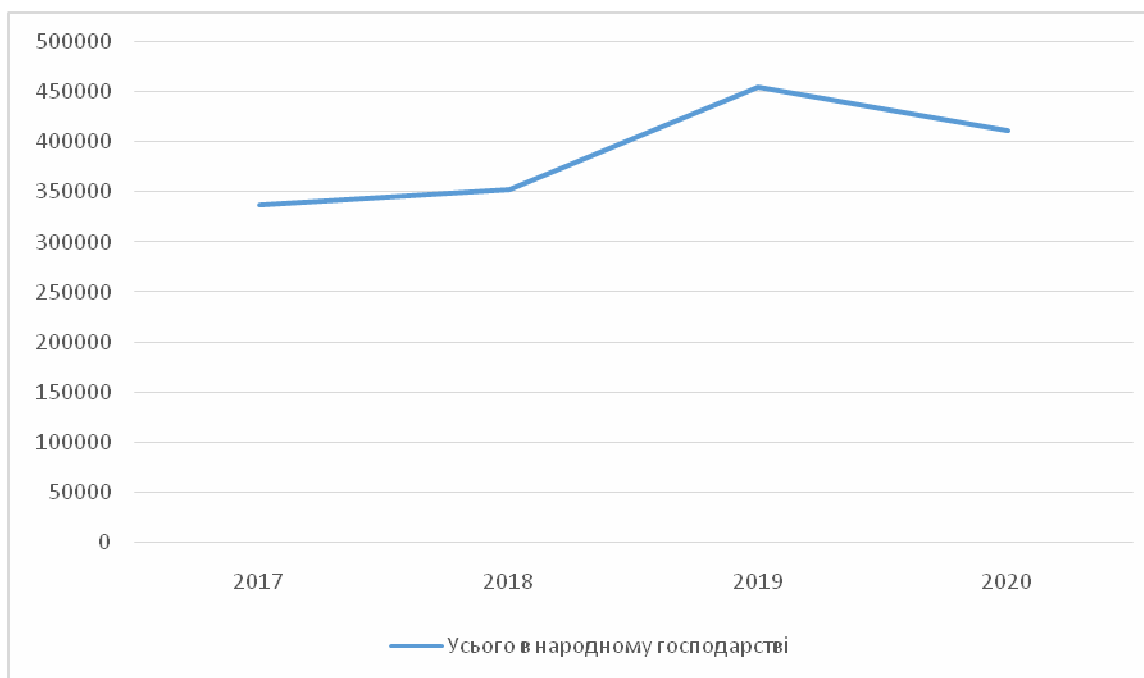

Рис. 2. Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств національного господарства за 2017-2020р. (млн.грн.).

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

Позитивні зміни відбувалися і у розвитку закладів тимчасового розміщування й організації харчування у 2018-2019рр. У 2018р. темп приросту фінансового результату підприємств становив 19%, а у 2019р. – позитивний фінансовий результат збільшився більш ніж вдвічі, відповідно 63% підприємств готельно-ресторанної сфери отримали прибутки у 2018р., та 81% у 2019р.(рис.3).

Коронавірусна пандемія у 2020р. негативно вплинула на фінансові результати діяльності як світової економіки, (оскільки, лише одна країна зареєструвала зростання економіки на 2,3% - Китай), так і підприємств України [2].

У 2020р. темп приросту фінансового результату на підприємствах України знизився майже на 10%, сальдо фінансового результату знизилося більше ніж вдвічі, лише 65% отримали прибутки, а, отже, 35% підприємств були збитковими.

Для сфери тимчасового розміщування й організації харчування 2020р. був важким та кризовим. Темп приросту фінансового результату мав від'ємне значення та становив - 70%, лише 26,8% підприємств отримали прибутки, а, отже, 73,2% були збитковими, і як наслідок сальдо фінансових результатів підприємств готельно-ресторанної сфери було від'ємним і становило -2889,1 млн.грн. . Хоча, як зазначають науковці,масштаби доставки їжі збільшились близько на 25% , але це переформатування діяльності закладів все ж таки не змогло перекрити наявні збитки підприємств [1].

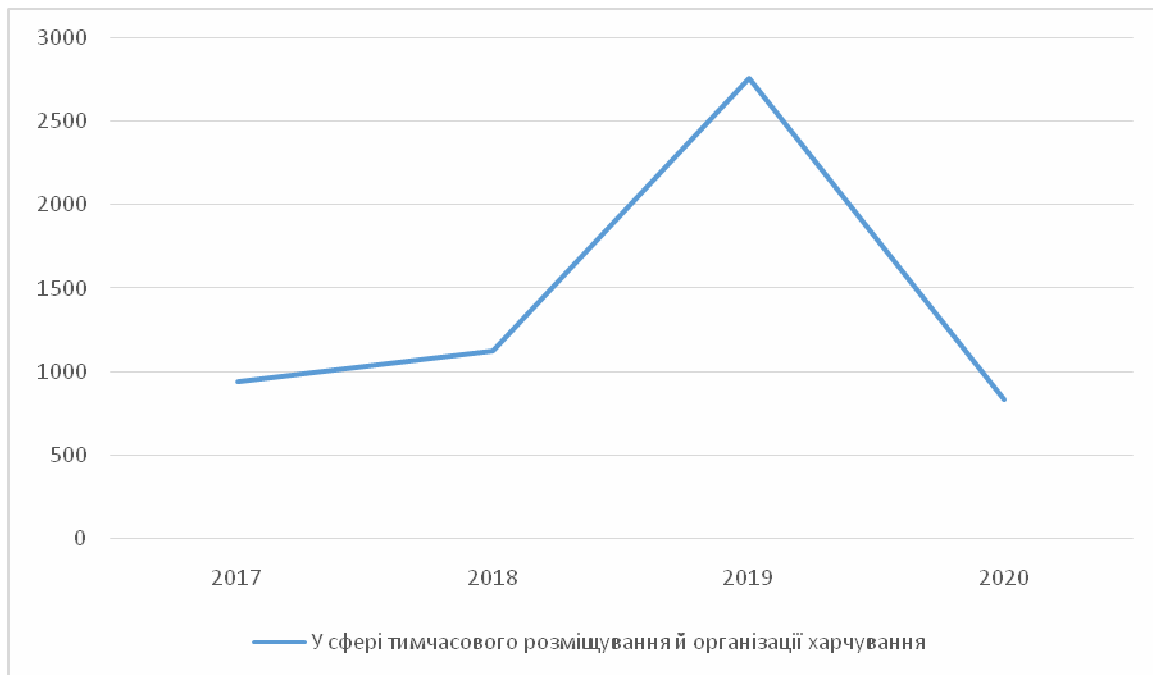

Рис. 3. Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств тимчасового розміщування й організації харчування 2018-2020 рр. (млн.грн.)

Примітка: Розроблено автором на основі [7]

У січні-березні 2021р. спостерігається покращення ситуації у народному господарстві, оскільки 72,2% підприємств отримали позитивний фінансовий результат 218647,4 млн.грн., а у сфері тимчасового розміщування та організації харчування – 38,8% підприємств у розмірі 301,6 млн.грн., сальдо фінансового результату отримало позитивне значення у розмірі 40млн.грн.

Значна частина закладів харчування (близько 86%) – відновила діяльність після послаблення карантинних заходів, однак, велика кількість представників готельно-ресторанного бізнесу не змогли впоратись з кризовими наслідками і збанкрутували [1].

Сучасна ситуація на ринку сфери послуг, створена COVID-19, змушує підприємства готельно-ресторанного бізнесу розробляти нові механізми для збереження та розвитку свого бізнесу та адаптації до нових умов зовнішнього середовища [4].

Загалом, окрім наявної коронавірусної кризи, виділяють ще ряд проблем у розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Основними недоліками розвитку закладів ресторанного господарства є:

- недостатній рівень задоволеності вимог споживачів;
- недостатньо добре розвинута система управління якістю на підприємствах;
- переважна орієнтація представників ресторанного господарства не на якість своєї продукції, а на матеріальне забезпечення закладу;
- недостатньо високий рівень управління закладами, низький рівень лідерських якостей у керівників закладів;
- дуже часто прерогативою закладу є кількість продукції, а не її якість;
- недостатньо кваліфікований рівень персоналу закладів, а отже і низька якість обслуговування [9];
- недостатня рекламна діяльність закладів;
- недостоснала іміджева стратегія ресторанного закладу.

Якщо говорити про проблеми розвитку закладів готельного господарства, то до них можна віднести:

- недостатня кількість готелів, які б надавали якісні послуги із розміщення споживачів послуг;
- недостатня якість послуг, що надаються та невідповідність цін рівню якості;
- відсутність добре розвинутої мережі альтернативних засобів розміщення більш економного характеру для туристів (тобто хостелів, малих готелів);
- низький рівень конкуренції на ринку готельних послуг [6].

Вирішення та вдосконалення зазначених вище проблем дасть змогу підприємствам готельно-ресторанного господарства збільшити кількість споживачів; сприятиме зростанню ефективності роботи підприємства, як наслідок збільшення прибутковості закладів; підвищення ефективності менеджменту закладу; зростання якості послуг та рівня обслуговування; поліпшення сприйняття споживачами іміджу та репутації підприємства; відкриє можливість закладам вийти на міжнародний ринок та збільшити кількість споживачів.

Висновки. Загалом, сучасні підприємства готельно-ресторанної сфери перебувають у досить складному стані у зв'язку із ситуацією, яка склалася у світі, зокрема, наявною коронавірусною пандемією. Багато підприємств не витримали карантинних умов та конкуренції та вимушені були припинити свою діяльність. Однак, інша частина підприємств зуміла переформатуватись та втриматися на ринку послуг. Для того, щоб забезпечити ефективне функціонування підприємств готельно-ресторанної сфери, доцільно вирішити окреслені вище проблеми, і перш за все звернути увагу на якість продукції та послуг, що надають заклади. Також ефективним нематеріальним активом, який підвищує конкурентоспроможність закладу на ринку є імідж підприємства. Створення ефективного іміджу закладу сприятиме формуванню лояльного ставлення споживачів до закладу, забезпечить пізнаваність клієнтами, забезпечить довіру інвесторів та партнерів, підвищить задоволеність персоналу роботою в закладі, а як результат, збільшить вартість закладу на ринку. Формування ефективної іміджевої стратегії закладів готельно-ресторанної сфери може бути напрямком подальших досліджень.

Список літератури.

1. 2021 карантин економіки / Возович А. та ін. Київ: Adastra, 2021. 34 с. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/602f9ce03135f554471158.pdf>
2. Jones L., Palumbo D., Brown D. Coronavirus: How the pandemic has changed the world economy. URL: <https://www.bbc.com/news/business-51706225>
3. Александрова С. А., Голуб М.Є. Стратегічне управління іміджем підприємств готельного господарства. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / колектив авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. С.43-44.
4. Балацька Н.Ю. Ресторанний бізнес в умовах пандемії коронавірусу: проблеми та напрями трансформації моделей розвитку. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. Випуск 42. С. 117-122. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/22.pdf
5. Богдан Н.М., Корчагіна Д.С. Фактори туристичної привабливості дестинації: готельно-ресторанний бізнес. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / колектив авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. С.23-24.
6. Новикова В. І. Готельні підприємства як звичайна інфраструктура туристської діяльності. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / колектив авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. С.32-34.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Романуха О. М., Халілова-Чуваєва Ю. А., Хаврова К. С., Коваленко О. С. Динаміка розвитку індустрії гостинності в Україні на прикладі готельно-ресторанної галузі. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 43-46. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/9.pdf
9. Соколенко А.С., Онопрієнко К.Ю. Підвищення конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства за рахунок упровадження системи якості. *Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків / колектив авторів; Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2020. С.36-38.
10. Хроніки кризи бізнесу: кого в Україні найбільше накриє шторм коронавірусу. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/#3>

References.

1. Vozovych, A. (2021), 2021 karantyn ekonomiky [2021 quarantine of the economy], Kyiv, Ukraine.
2. Jones, L. Palumbo, D. and Brown, D. "Coronavirus: How the pandemic has changed the world economy". [Online], available at: <https://www.bbc.com/news/business-51706225>, (Accessed 17 July 2021).
3. Aleksandrova, S. A. and Holub, M.Ye. (2020), " Strategic image management of the hotel industry", *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the international scientific-practical conference], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference] Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketova, Kharkiv, Ukraibe, pp. 43-44.
4. Balats'ka, N.Yu. (2020), "Restaurant business in the context of the coronavirus pandemic: problems and directions of transformation of development models" *Ekonomika ta upravlinnia pidpryemstvamy*, [Online], vol . 42, available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/42_2020_ukr/22.pdf, (Accessed 17 July 2021).
5. Bohdan, N.M. and Korchahina, D.S. (2020) Богдан Н.М., Корчагіна Д.С. "Factors of tourist attractiveness of the destination: hotel and restaurant business", *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi*

konferentsii [Materials of the international scientific-practical conference], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference] Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketova, Kharkiv, Ukraine, pp. 23-24.

6. Novykova, V. I. (2020) “Hotel enterprises as a normal infrastructure of tourist activity”, *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the international scientific-practical conference], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference] Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketova, Kharkiv, Ukraine, pp. 32-34.

7. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2021), “Statistic information“, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>, (Accessed 17 July 2021).

8. Romanukha, O. M. Khalilova-Chuvaieva, Yu. A. Khavrova, K. S. Kovalenko, O. S. (2021) “Dynamics of development of the hospitality industry in Ukraine on the example of the hotel and restaurant industry”. *Ekonomika ta derzhava*. [Online], vol . 2, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/9.pdf, (Accessed 17 July 2021).

9. Sokolenko, A.S. and Onopriienko, K.Yu. (2020) Соколенко А.С., Онопрієнко К.Ю. «Increasing the competitiveness of restaurant enterprises through the introduction of a quality system”, *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the international scientific-practical conference], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [International scientific-practical conference] Kharkiv National University of Municipal Economy named after O.M. Beketova, Kharkiv, Ukraine, pp. 36-38.

10. Economic truth (2020), “Chronicles of the business crisis: who will be most covered by the coronavirus storm in Ukraine” [Online], available at: [URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/#3](https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/#3), (Accessed 17 July 2021).

Стаття надійшла до редакції 18.07.2021 р.